نصيحت

برنچی

بالالر ایچون

(علم اخلاقدن یدنچی جزء)

اثر :

رضاءالدين بن فخرالدين

اورنبورغ

٦ نچی طبع

ناشری : قزانده :

ملت کتبخانه‌سی — ملت

Казань

ЭЛЕКТРО-ТИПОГРАФІЯ

„Миллятъ"

نصیحت

بسم الله الرحمن الرحیم

۱

اتا و آنا

۱) ای حرمتلو بالالر! خدمت کوسترمش کیمسه‌لر، یخشی کوکللی کیمسه‌لر، هر وقت حرمت اوزرنده اولورلر و یاقین کوریلورلر، بونی ایسه اوزکزده بیله‌سز. حالبوکه سزنك آتا و آنالرکز، سزلره ایلك آغر و مشقتلی خدمتلرنی ایتمشلر و همیشه ایتمکده‌لردر. هر وقت سزنك قایغوکزده بولنوب، سزلرنك سعادتکز ایچون طرشمقده‌لر، و هر وقت سزنك ایچون جناب الله‌ه یالوارمقده و دعاء ایتمکده‌لردر. اوشبونك ایچون هر نه قدر آنلرنك خدمتلرینه قارشولق ایتمککز و مشقتلرینك حقنی اداء ایلمککز ممکن اولمازسه‌ده ـ همیشه آنلره اخلاص ایله خدمت ایدوچی، و آنلره حرمت کوستروچی اولکز!...

خصوصا الله‌تعالی حضرتلری، آنلره گوزل معامله ایلمك
وصیت ایلمش، و رسول اکرم افندمز، صلی الله علیه وسلم حضرتل
„ آتا آنالرنی رضا ایدوچی بالالردن، جناب الله‌ده رضا او
معناسنده سوز سویله‌مشدر.

۲) کله‌جك کونده، حرمتلی و فائده‌لی کیمسه‌لردن اولمقکزنی آتا و آناکز، هر وقت امید ایدوب، طورمقده‌لر، و الله‌تعالی حضرتندن صورمقده‌لردر. ایمدی سزلرده، بویله ایذگولکلره قارشو یاوزلق ایدوچیلردن اولماکز! همده آنلرنك نصیحتلرنی، قورقوب و اوركوب دگل، بلکه محبت و اخلاص ایله طوتکز، چونکه آنلر، بو دنیا حالن

اوزون تجربه‌لری ایله گوزل طانیمشلر، وسز بیلمادکگز کوب سرلری بیلمشلردر.

٣) کشینك اطاعتلی (بوی صونوچی) اولمقی، کوگلی یخشی اولمق علامتندندر. ایمدی سزگه الك یاقین کیمسه‌لرده البته آتا وآنالرگزدر. شونگچون آنلره‌هر وقتده اطاعتلی اولگز، عمل‌وسوزده آنلره قارشو کلمه‌گز، بو سببدن آنلرك کوگللری‌ده راحت اولور، اوز کوگللرگزده، ودنیاده طورمشگزده گوزل اولور.

٤) آتا وآنالرگز حضورنده بیك ادب اوزرنده اولگز، آنلرك سوزلرنی یخشی طوتگز، واشارتلرنی آگلاگز، آنلر ایله آرتق قچقرمای ادب‌ایله آچق سویله‌شگز. آنلر آیاق اوزرنده طوردقلری وقت سزلر اوطروچی اولماگز!..

٥) بهادرلق: آدم اوغللرنده، حرمتلی‌بر صفتدر. الوغلر مجلسنده اولنوب، آنلردن حکمتلی سوزلر ایشتمك عقلنی آرتدرا وعلملگنی کوبه‌یته‌در. حتی کچوك‌بالالرنی،بیوك آدملر مرتبه‌سینه‌یاقین کتوره‌در شونك ایچون یوره‌کسز بالالر مثالنده آتالرگز مجلسنده اوطورمقدن قورقمه‌گز،وبیلمگان‌هم آگلامغان نرسه‌لرگزنی آنلردن‌صورگز،وهر نرسه‌نك اصلنی بیلورگه طرشگز!.

٦) یوردگگز وقتلرده آتاگز اوچرار ایسه، آگا هم آنك ایله برلگده اولانلره سلام ویرب، امرلرنی کوتوب طورگز! اگرده اوطورب طورمقده اولدیغگز حالده کلور ایسه، آچق یوز ایله آیاق اوزره طورگز!.

٧) آتاگز هرنه‌ویرر اولسه‌اوزینك مرحمتلری‌ایله ویررلر، شونك ایچون نرسه اولسه‌ده صوردیغگز وقتده یاننده چیت آدملر یوق وقتده ادب ایله صورگز، اگرده استه‌دکلرگزی ویرمازلر ایسه کوب بورچماگز. زیرا سزلرگه نه‌نرسه کرك ونه نرسه کرك دگل ایدگنی، وسزلره نه‌شیلر موافق اولوب، اولمادیغنی آنلر دخی گوزل بیلورلر.

[illegible] آتا گزنك الك یاقین دوستی ده اولسون، آتا گزدن باشقه‌دن حاجت صورمق عیب، وعائله حرمتنی یبارمکدر. شونك ایچون جمله مقصودگزی آتا گزدن صورا گز!.

۹) بالاچاغنده آقچه طوتارغه اوگرنمگان کیمسه، الوغ اولدیغنده هم آقچه طوتا بیلماز، دنیاده گوزل کون کچره آلماز، بلکه بار باپلغنی اسراف ایدوب، بدبخت اولور قالور. شونك ایچون آتا گز طرفندن ویرلگان آقچه‌لری طوتا بیلورگه اوگره‌نگز. صاق اولگز، «بو آز آقچه‌غنه!» دیه کورمه گز، چونکه بوکون، سزنك کرکلر گزده ویرلمش آقچه کبی، آزدر.

۱۰) بعض بالالر اولورکه، آتالرینك مالّرینه اشانوب، هیچ بر کسب واش یولنه کرمازلر، بلکه یالقاولقغه عادت ایدرلر. آخرنده بر کون کلور، آقچه‌لری ده بتار. ترکلك ایدر ایچون قولده هنرده اولماز. اوشبونك ایچون آتا مالینه اشانوب طورمای بلکه نه قدر بای بالاسی اولسه گزده اولگز، اوزگزی فقیر کمسه بالاسی حساب ایدوب، هنر اوگرنمك اجتهادنده اولگز!.

۱۱) دنیـاده طورغان مدتده، شادلقلرنی سویلر؛ قایغولرنی چیشوب ایچنی بوشادر ایچون الك یاقین الك اشانچلی بر کشی گه محتاج اولنه‌در. لکن بو اشلر طوغروسنده آتا ایله آنادن آرتق هیچ کیمسه اولماز، چونکه بونلر، بالانك شادلغی ایچون حتی اوزندن آرتق سونمکده، وحسرتلری ایچون الدن کلن جمله چاره‌لری کورمکده کمچیلك ایتمازلر. شونك ایچون سرلر گزی بونلره سویله گز، سرلرگزنك خزینه‌لری هروقده آتا وآنالرگزنك کوکللری اولسون!.

۱۲) کوزگه کورنگان بر نرسه گه قزغوچی بولما گز، آنالرگزنك جیوب قویغان نرسه‌لری؛ وقوناقلر ایچون دیه حاضرلگان شیلری یاننده یورمه گز، وضرر ایتمه گز! چونکه آنالرندن رخصتسز بویله اشلر اشله‌وچی بالالر، بوکبی اشلرگه عادت ایدرلر، وکوندن کو[ن]

آرتدروب، اخیرنده (الله‌تعالی صاقلاسون!) اوغری اولورلر.

۱۳) بدنکزاوسوب کوچ کردکچه، اللرکزدن کلن اشلرده آتا وآنالرکزه یاردم ایدوچی اولکز، بلکه شفقت وخدمتلرکزی دخی آرتدرکز، آنلر ایسه سزك یاش وقتلرکزده، واك ضعیف اولدقکز کونده، تربیه‌لب سزلری اوسدرمشلردر. بر کون اولور سزلرده آتا اولورسز، حساب ایدوب باقکز، شو کونده بالالرکز حرمتکزی صاقلامازلر ایسه رضا اولا بیلورسزمی؟ رسول اکرم صلی الله علیه وسلم افندمز حضرتلری: «آتالرکزه ایز گوللك ایدکز، سزلره بالالرکز ایز گوللك ایدر» معاسنده برسوز سویلمشدر.

۱٤) بعض بالالر اولورکه آتالرینك تربیه‌لرنده، ومرحمتلری کوله گه‌سنده راحت‌راحت اوسه‌لرده، اوسدکلری صوکنده آتالرینك فکرلرینه قارشو کلورلر، سوزلرنی ایشتمازلر، آنلرنك عمللرنی آزکوروب کولرلر. سزلر شویله انصافسز اولماکز آتالرکز ایسه سزك طوغرو گزده مسئول اولمـاس، بلکه آنلر طوغروسنده سز مسئول‌اولاچقسز. زمان کوندن کون ترقی‌ایدوب وعلملر آرتوب طوردیغندن، بو کونك بیوك برعالمی ایرته‌گی کونده بر شاگرد درجه‌سنده قاله‌جغی طبیعیدر. اوچ قاتلی بناء صالمق طوغروسنده اولان مدح، اوچونچی قاتنی بناء ایدوچیلره اولدیغی کبی، نیگزنی صالوچیلر هم ذم ایدلمیه مستحق دگللردر.

۱۵) تیوشسز بر اش ایله امر ایتدکلری‌وقت، هیچ طفرلانمای، وکوکللرنی جراحتلندرمای، بلکه ادب وانصاف اوزرنده اشك طوغروسنی بیلدررگه طرشکز.

۲ طوغمه‌لر.

۱٦) طوغمه‌لرکز، آتاوآنالرکزصوکنده‌ایك‌یاقین کمسه‌لرکزدر. شونك ایچون آنلر ایله هر وقت ادبلی ومرحمتلی اولکز. بونلرنك

الوغلرینی آتا و آنایرنده حساب ایدوب، اطاعتلی اولگز. وسوزلریله عمل ایدگز. کچوکلرینه شفقتلی اولوب، آنلری اصلا رنجتمه‌گز، وفاتیغ کوگللی اولماگز. اویاتسزلق وتربیه‌سزلکده کوچرگچ اولوب کورلمه‌گز، آنلری سوکمه‌گز، قوللرنده اولان نرسه‌لرینی تارتوب آلماگز. چونکه بویله ایتمك آنلرنك قانلری بوزولمقغه و آتا آنانی آچولاندرمغه سبب اولور.

۱۷) طوغمه‌لرگزده یارامغان براش کورلور اولسه یخشی سوز ایله: «بویله اولماگز! عیبدر.» دیه منع ایدگز، ومذکور اشنك کیلشمادگنی بیان ایدوب کوسترگز، گوزل یوله کوندرگز.

۱۸) طوغمه‌لرگز اوستوندن آتا و آنالرگزه سوز ایتمه‌گز، چونکه بویله اولان بالالر، بویله اشلره عادت ایدوب، الوغ اوسدکلرنده هم سوزیورتوچی اولورلر. بلکه اولنورایسه گوزل اشلرنی سویله‌گز.

۱۹) طوغمه‌لرگزدن، ایتولرینی کوتوب طورمای هر اشلرنده یاردمچی اولگز، الگزدن کلن ایزگولکلرنی آنلردن اصلا قزغانماگز.

۲۰) طوغمه‌لرگزنك سرلرینی گوزل صاقلاگز، آنلره شادلق خبرلر سویلب، اگرده آنلره ضرر کتورەچك اولماز ایسه، یمانلرنی سویلمه‌گز. سوز وفعلگز ایله آنلره اخلاصلی اولگز، عیبلرنی یاشرگز. هروقت آچق‌یوزو کیك کوکرك ایله قارشو اولگز.

۲۱) بعض بالالر اولورکه آتالری وفات اولدیغنده، مال بولمك حقنده طوغمه وقاراندشلریله بوزوشورلر، بربری حقنده ادبسز معامله‌ده اولنورلر، قیمتلی وقتلرنی وعزیز ماللرنی تلف ایدرلر، اوزلرینك قان وجان قارنداشلرنی رنجتوب، چیتلرك قورصاقلرنی طویدررلر، بویولده اوزلری ده بدبخت اولورلر، آتا و آنالرینك ده اسملرنی درمتسز ایدرلر، عائله وقبیله‌لرنی مسخره‌لکه قالدررلر. سزلر، اوسدکگزده بویله بالالر کبی اولماگز، عیبدر. بلکه طوغمه‌لرگزه

ایله هر وقتده برلك ایله اولگز نجسنی (بوزوق خلق، و آچو سبیلرنی) هر وقت توپراق آستنه کومگز، بویله اولدیغنده آز مالده کوب کورلور، قسقه عمرده بر کاتلی بولور.

۳ یاقین قرنداشلر

۲۲) آتا آنا وطوغمه‌لرگز صوگنده، سزلره یاقین کیمسه‌لر اوزگزنك قارنداشلرگزدر. بونلر هم سزلرك سعادتگزی وراحتگزی استه‌مکده‌لردر. اشبونك ایچون بونلره هم آتا آنا وطوغمه‌لره اولان معامله کبی معامله‌ده اولگز، جمله‌سنی بر تیگز دوست کورگز، خسته اولدقلرنده حاللرنی صورگز. شادلق وقایغو وقتلرنی اورتاقلاشگز، حاجتلرنی گوزل صورتده ادا ایدگز.

۲۳) یالقاو وبوزوق خاقلی ذاتلره ایز گولك ایتمك، یالقاولقلرنی آرتدرغه وبوزقلقلرنی کوچلندرگه سبب اولدیغیچون، یاقین قارنداشلرگزه ایز گولك ایتدکگز وقت، کسب سبیلرندن محروم قالانلرنی وصاف کوگللیلرنی آیرم باقگز. یعنی ایزگولگنی تیوش اورنلره صرف ایدرگه طرشگز.

٤ کورشیلر

۲٤) قارنداشلر صوگنده، الڭ یاقین کیمسه‌لر کورشیلرگزدر. شونك ایچون کورشیلر ایله گوزل معامله‌ده اولگز، آنلر ایله دوست طورگز، شادلق وحسرت وقتلرنده اورتاقلاشوب خسته وچیرلی وقتلرنده حاللرنی صورگز، خدمتلری اولسه کورگز، آنلر ایچون دائم دعاچی اولگز.

۲۵) کورشیلرك نامحرم اولانلرینه کوز صالماگز! قویما یارقلرندن باقماگز! هیچ بر اشده آنلرك خاطرلرنی قالدرماگز! حرمتلی عفتلی کیمسه‌لر بویله اولورلر.

٥ او ایچنده

٢٦) او ایچنده اولانلر ایله گوزل معامله‌ده اولنمق شریعت قاشنده اڭ سوکلی اشدر. وشونڭ ایچون او ایچنده اولانلر حقنده ادبلی ومهربانلی اولڭز. او ایچنده اولانلر راحت وشاد اولورلر ایسه، سزلره هم راحتلك وشادلق اولور.

٢٧) او ایچنده خدمت ایدوچیلر اولسه، آنلری خوارلاما ڭز، کوڭللرنی بیوقدرما ڭز، یومش قوشدیغڭزده: «شویله ایله! بویله قیل!» دیمای، بلکه: «شویله ایده کورڭز، مرحمت ایدوب بویله ایله سڭزله! شویله ایدر ایسه ڭز گوزل اولور ایدی» دیوڭز: خادملر ایله بویله اولنمق کورکام خلقلیلقدر. تربیه‌لی آدملر عادتی بویله اولور. یومشاق سوزلی اولمق آدم اوغلی ایچون بیوك بر سرمایه‌در.

٢٨) خدمتچیلره مرحمتلی اولڭز، آنلر قاشنده وقارڭزی صاقلاڭز. خطالقلری اولدیغنده عفو ایدڭز، آنلر ایله اویناماڭز، کولکو سویلشمه‌ڭز، ضرورت اولمادیغنده آنلرڭ سوزینه قاتشماڭز، چونکه بو شیلر بردن تربیه‌سزلك علامتیدر، وایکنچی آنلردن یمان سوز ایشدرگه، وخلق بوزولورغه سبب اولور.

٢٩) خدمتچیلر او ایچنده اولان سرلرڭ آچقچلریدر، هر کوردکلرنی سویلرلر، وایشتدکلرنی فاش ایلرلر. شونڭ ایچون صاق اولڭز، چیتلردن یاشرلنه‌چك سوزلرنی آنلر حضورنده سویلمه‌ڭز، آقچه وبایلقڭزنی آنلره بیلدرمه‌ڭز هر اشله‌دکلرنی کوزادوب طورڭز، بونڭ سببلی آنلرڭ مکرندن امین اولورسز.

٣٠) او ایچنده اولان سرلرنی، چیت کیمسه‌لره سویلمه‌ڭز.

٣١) اویقودن ایرته طورڭز، وطوردیغڭزده، سلامتلکڭز ایچون الله تعالی گه شکر ایدڭز، صوڭره طهارتلنوب نماز اوقوڭ

٦ مکتب

٣٢) چای ایچدککز صوکنده کیوملرکزی کیوب اوقورغه وارکز، چیقمازدن مقدم آتا و آنالرکزك اللرنی اوبوب، رضالقلرنی آلکز، طوغمه‌لرکز ایله کورشوب: «الله‌تعالی یولینه چقدم، الله‌تعالی بکا توفیق ویرسه ایدی» دیه نچکه کوکل واخلاص ایله مکتب یولینه یورکز.

٣٣) مکتب یولنده اویناماکز، عجب نرسه‌لره تماشا ایدوب طورماکز، اوچراغان بالالر ایله سویلشوب یوانماکز، تربیه‌سز بالالر وبوزوق آدملر ایله برلکده یورماکز، اورامده اوینامه‌کز. چونکه بوشیلر سببندن وقتکز ضائع اولور. اوزکز سیزمادککز حالده خلقکز بوزولور، بلکه اولوغ آدملر روشنده وقار اوزرنده یورکز. مکتبدن قایتدقکزده وباشقه یرلرگه یوردککزده هم بویله اولکز.

٣٤) مکتبه کردککزده آیاق کیوملرکزی بورك، طون کبی طش کیوملرکزی، بیلگولی یرگه قویوب، معلم وباشقه ایبده‌شلرکزه آچق یوز ایله سلام ویرکز، وآنلر ایله درس اوقومیه باشلاکز.

٣٥) درس باشلانور وقت یتسه، هیچ کمنی طغزلامای ورنجتمای ادب ایله گنه اورنلرکزه اورناشکز، اگرده اورنلرکز طغز اولسه، کوچلامای تورتشمای، بلکه: «شویله ایده کورسه‌کزله» دیه ایبده‌شلرکزدن ایرکنلك صورکز.

٣٦) اوز اورنکزده، هیچ بر طرفه آوشمای بلکه طوب طوغری معلمکه قاراب ایبده‌شلرکز ایله بر تیگز اولوب یاق یاقغه قارامای بورلمای شادلق اوزرنده اوطورکز، مکتبه کروب چغوب یوردکده هم انصاف اوزرنده اولکز.

٣٧) مکتب ایچنده اولان داوشلره قاتشماکز، اویناوچی وتر-بیه‌سز بالالر ایله ایبده‌ش اولماکز، آنلر ایله بر یرده اوطورماکز، اوزکزگه بیلگولنگان اورندن رخصتسز کوچمه‌کز.

۳۸) بر تورلی درس ویرلدکنده، سزلر ایکنچی درسلره باقماڭز، بلکه معلم طرفندن ویرلمکده اولان درسه تمام کوڭلڭزی صالڭز، هر بر نصیحتلرنی ذهنڭزه اورناشدرڭز، درس وقتنده سویلشمه‌ڭز، وباشقه شیلره کوڭلڭزی یارمه‌ڭز، بو سببدن استاذلرڭزدن رضالق آلورسز، علمڭزدن فائده کوررسز.

۳۹) معلم، سوز صوردیغی وقتده آیاق اوزره طوروب اللرڭزی کوکره‌ڭزه قویوب، حرمت اوزرنده معلمگه قاراب طورڭز، صوردیغنی یخشی آڭلاڭز، صوڭره بیلدکڭز ایله آچق وموافق داوش ایله جواب ویرڭز، ایده‌شلرڭزدن صورلمش سوزلره قاتشماڭز.

۴۰) سوزڭزده یاکه یازولرڭزده اولان یاڭلشلرڭزی معلملر توزه‌ترلر ایسه بونڭ ایچون کوڭلسزلنمه‌ڭز، چونکه معلملر سزلری یارانمقده‌لر، وسزلرده اولان یاڭلشلری بتورمگه طرشمقده‌لردر.

۴۱) معلملرڭز اوقورغه، یازارغه، بیکلارگه قوشقان اشلرنڭ جمله‌سنی محبت ایله یرینه کلتورڭز.

۴۲) کچکنه‌وقتده، پاکلك ونظامغه رعایه‌ایدوچه‌ن اولمق بالانڭ عقللی وتدبیرلی اولاچغنه الوغ بر علامتدر. شونڭ ایچون کیوملرڭز پاك هم بیلگولی بر اورنده، کتاب ویازونرسه‌لرڭز ترتیبلی اولسون بارماقلرڭز ودرس اسبابلرڭز قاراغه بویالوب یورمه‌سون.

۴۳) قلملرڭزی کیوملرڭزگه، یاکه ساچلرڭزغه سورتمه‌ڭز، آغزڭزغه قابوب یورمه‌ڭز، بوشیلر خسته‌لککه‌وپچراق یورمگه سبب اولور. بلکه قلم سورتر ایچون یانڭزده آیرم بر کیندر کیسه‌گی بولنسون.

۴۴) الڭز، اگرده فاراغه یاکه باشقه نرسه‌گه بویالنور ایسه تیز زمان یووب پاك ایله‌ڭز، کیوملرڭز ایسه‌هر وقت پاك یورسون.

۴۵) مکتب وباشقه یرلرنڭ بورنه واستینه‌لرینه، آصوب قویلمش خریطه‌لره یاکه کتابلره، اورامده یوردکده قویماوقاپقالره، باغچه‌لر

اولان اسکمیه‌لرگه یازما گز. بو شیلر ایسه تربیه‌سز بالالر اشیدر.

٤٦) طوپ‌وداغانده آتلونمق کبی اوینلر، سکرلری قوتلندرر، همتنی اویاندرر، تننی سلامتلندرر، شونك ایچون بو کبی اوینلردن محروم طورما گز.

٤٧) اوینلرگز تعطیل ساعتلرنده، درسلرگزه و باشقه اشلرگزه کمچیلك کتورماز روشده هم پاك اورنلرده، یخشی هوالی یرلرده، بیك ادب اوزرنده اولسون.

٤٨) مکتبدن‌قایتدیغگزده، آتاو آنالرگزه‌سلام‌ویروب، کتابلرگزی ودرس‌اشیالرنی بیلگولی اورنغه‌قویگز. اویناسگز کلور ایسه‌ادب ایله‌گنه اوینا گز، درسلرگزی بیلمازدن الك اویقولاما گز.

٤٩) کرك‌مکتب‌ایچنده، کرك‌باشقه‌یرده، ادبسزسوزسویلشمه‌گز، تیوشسزاشارتلرده‌بولنما گز، چونکه‌بوبله‌شیلردن‌تربیه‌لی آدملرنفرت‌ایدر.

٥٠) درسلرنی‌قالدرمش، یاکه‌بیلگولی‌ساعتلرندن‌کچگوب‌قورمش شاگردلر ایچون‌سبقلر قیین‌اولور. ایبده‌شلرندن توبه‌ن‌درجه‌ده‌قالور، شونك ایچون درسلرگزه دوام‌ایدگز، ساعتلرندن صوگغه قالدرما گز.

٥١) مکتبه یورمکدن وسبق اوقمقدن مقصود، ایمان بیلمك، تربیه‌لی و کامل آدم اولمق ایدکنی خاطرگزدن چقارما گز، هم‌اوشبو مقصود اوزرنده اخلاص ایله‌یورگز، «نیچون مکتبه واراسز، ونیچون اوقومقده‌سز؟» دیه صوروچی اولسه، سزده: «الله‌تعالی‌نك بیورقنی برینه کتورمك ایچون، آتام آنامه دعاچی اولمق وطوغمه هم قارنداشلرمه، قبیله ودیندشلرمه، برفائده‌لی کیمسه اولمقنی امید ایده‌م» دیه جواب ویرگز، بوروشده جواب ویرمك بالالرنك عقللی اولا چغینه دلیل اولور.

٥٢) مکتبلرده درسلرك تمام اولدیغی صوگنده «ایمدی اوقومق وقتی‌اوتدی، علممده یتارلك‌اولدی» دیه‌علمدن وکتابلردن آیرلما گز، بلکه بوش وقتلرگزده همیشه کتابلرگزی‌مطالعه ایله‌گز، وهر بریا گا

کتابلری، (کیبه‌ك و چوب‌چار اولانلردن باشقه‌لرنی) ادبی رساله‌لری
اوقوڭز، بو سببلی ذهنڭز آچلور، عقلڭز آرتور، فکرڭز طوغری اولور

۷ علـــم

۵۳) علم، کوڭل کوزنی آچار، نادانلق قارانغولغنی یبارر
الوغ درجه‌لره طوتاشدرر، دشمنلره قورال اولور، ترکلکی صافلار
دنیا کوتماك سببلرنی بیلدرر، یورت، ایچنده و عموم خلقلر ایله نـ
روشده اولنورغه کرك ایدکنی اوگره‌تور. علم عالملرنڭ زینتی
آدملرڭ حرمتی اولوب، اوغریلردن قورقوسز دولت، وهیچ بتمای
طورغان بایلقدر.

۵٤) عالملر (علمنی کیمسه‌لر) پیغمبرلرڭ وارثلری دنیانڭ
نورلری اولوب، نادانلرده دنیاده طوردقلری حالده اولـکلر
حکمنده‌لردر، چونکه آنلر، الله‌تعالی‌نڭ عجیب نرسه‌لرینه کرك
وقتده‌غنه کوز صالورلر، لکن عبرت آلا بیلمازلر. کرك وقتده
صو ایچارلر، اما صونڭ نه‌دن حاصل اولدیغنی، وچیشمه‌لرڭ
نه یره کتدکلرندن خبرلری اولماز.

۵۵) علمی کوب کیمسه‌لره کوره آز علملی اولمقدن اویالماڭز،
بلکه بیلورگه الکزدن کله‌چك شیلری بیلمای قالوڭزدن اویالڭز؛
چونکه بونسی عیبدر.

۵٦) علم اهللرینه نفس آرزندن یورمك هیچ کیلشماز، شونڭ
ایچون شریعت اوچاوندن طش مال سویمه‌ڭز، شهوتلرڭزه اسیر اولماڭز

۵۷) هر وقت علمه محبت ایدڭز. اوگره‌نمش شیلری اخلاص
ایله دڭلاڭز، صوڭنده کرکلرنی اوگره‌نڭز، هر بر علمدن کورکام
اولانینی بیلوڭز، هیچ وقت علمڭا تکبرلك کرسترمه‌ڭز.

۵۸) علم اوگره‌نمك هر نه قدر گوزل اش اولورسه‌ده،
بو ذوق نیت ایله اوقولدیغنده گوزللگی کیمور، شونڭ ایچـ

«بزدن الله‌تعالی رضا اولسون، هم یخشی اشلرگه سبب اولسون ایدی» دیه نیت ایدگز. بو ایسه یخشی نیتدر. «امام مؤذن، آخوند قاضی یاکه معلم، مدرس ونه اولسه‌ده بر مرتبه‌گه ایرشسه‌ك ایدی» دیه نیت ایتمه‌گز، کوڭلگزده بو کبی شیلر اولورسه چقارگز. چونکه بونلر یخشی نیت دگلدر. زیرا علمدن مقصود درجه‌گه دگل بلکه فائده‌لی آدم اولمقدر.

۵۹) خزینه‌گزده اولان علمدن آرتقنی دعوی ایتمه‌گز؛ اوز اوزگزه الوغلق ایله حکم ایتمه‌گز. کورمیورمیسز؟ بورتکلری کوب وایری اولان باشاقلر، هر وقتده باشلرنی توبان صالوب طوررلر. بورتکسز یاکه آز بورتکلی باشاقلر، باشلرنی یوقاری کوتاررلر، آزغنه هوا سلکنور اولسه، سلکنورگه کرشورلر، حالبوکه اوزلرینڭ اوتغه یاندرمقدن باشقه فائده‌لری اولماز.

۸ کتاب ومطالعه

۶۰) گوزل کتابلر: عجیب شیلر کورله‌چك کوزگی، آولاقده سرده‌ش، یالگزلقده ایبده‌ش، عاجزلك وقتلرده یاردمچی، حسرتلرده شادلق کتوروچی، فکرلری نورلاندروچی، کچن زمانلر حاللرنی سویلب طوروچی، امتلر واقعه‌لرنی حکایت ایدوچی، عقللی کیمسه‌لرنڭ عقللرنی کوزلره کوستروچی آز حقلی کوب فائده‌لی شیلردر. شونڭ ایچون کتاب آلمقده سارانلق ایتمه‌گز، کتابلردن آیراما‌گز.

۶۱) لکن کتابلر آراسنده یوق شیلر یازلمش، معناسز نرسه‌لر ایله طولمشلری ده واردر. بونلری اوقومق قیمتلی عمری ضائع ایتمك اولور شونڭ ایچون فکرلری نورلاندراچق، خلق پاکلرگه یاردم بره‌جك، عقلنی آرتدراچق کتابلری اختیار ایدوب باشقه‌لرندن براق ازلگز. فائده‌لی کتابلرنی اوقومق کوڭلگه شادلق کتورر، فکره آزق اولور، ذهنه قوت ویرر.

٦٢) بعض کیمسه‌لر اولورکه «کتابی کوب» دیه‌خلق آراسنده اسم چقارمق ایچون گنه کتاب جیوب، اوزلری‌ده فائده آلمازلر، باشقه‌لرده‌ده فائده آلدرمازلر، حتی ایچلرنده نه‌لر وار ایدکنی‌ده بلمازلر. بونلر یوك تاشوچیلر مثالنده‌درلر. اوشبونك ایچون سزلر، اوزگز آلاچق اولدیغگز کتابلری اوزگز فائده آلمق ایچون اختیار ایدگز.

٦٣) مطالعه (کتاب اوقومق) انساننك یوزینه نور، کوگلنه شادلق کتورر، اوشبو سبب ایچون ذهن خدمتی ایله شغل ایدوچیلر هر نه قدر آریق اولورلر ایسه‌ده عقللری سیمز ویوزلری محبتلی اولور.

٩ استاذ ومعلم

٦٤) استاذ ومکتب ناظرلری، سزنك اشگزی یولینه قویوچیلر وسزنك ایچون حسرت چیگوچیلر اولوب. آنلرنك سزنك اوستگزده الوغ حقلری واردر، شونك ایچون آنلرنك امرلرنی یرینه کتورمکده قصورلق ایتمه‌گز، ومنع ایدن اشلرنده اولنماگز.

٦٥) سویله‌شدکگز وقت آنلر ایله ادبلی سویله‌شگز، آرتق قچقرماگز، آنلره آلداب‌وبر کیمسه‌نی غیبت ایدوب اصلا سویلمه‌گز.

٦٦) آتالرگز، تنلرگزی تربیه ایدوب اوسدرکلری حالده، استاذلرگز جانلرگزی تربیه ایدوب اوسدرمکده‌لردر. بو سببدن استاذلرگز، بیوك آتالرگزدر. سزده بونلری چن کوگل ایله سوگز. نصیحتلرنی دکلاگز، خسته‌لرنك طبیبلره تابشرلمقی کبی جمله اختیارگزی آنلره تابشرگز، آنلرنك مرادلرینه قارشو کلمه‌گز.

٦٧) معلملرگزه تواضعلی اولگز، حضورلرنده ادبلی اوطورگز، نصیحتلری ایله عمل ایله‌گز. ثوابلی اولمق ایچون خدمتلرنی یرینه کتورگز، آنلردیالونگز، باشقه‌لر اوچون‌ده یالونمق مؤمن صفتی اولمادیغی حالده علم اوگرنمك طوغروسنده یالونمق مؤمن صفتیدر.

٦٨) معلملره قارشو کلمه کز، آنلر ایله قچقرشما کز. هر بر گوزل اشلرده آنلرنك سوزلرینه جان وتن ایله ایه‌رکز. لکن آکلامغان اورنکز اولسه شول حالنچه قویوب کتمای، بلکه ادب وصبرلق اوزرنده: «افندم، سزیرنی آکلامادم، وبو سوزنی بیلمادم» دیسه قایتاروب صورکز.

٦٩) معلملرکز، یاکه مکتب ناظرلری یانکزه کلدکلرنده، ادب وحرمت اوزرنده قارشو آلکز، اکرده بر تورلی سوز صوررلر ایسه سوزکزی اولچاب کنه خوش جواب ویرکز.

٧٠) درسلری بر تورلی تمام ایدوب، مکتبدن آیرلدقکز صوکنده، معلملر ومکتب ناظرلرینك ومکتبی تربیه ایدنلرنك حرمتلرنی خاطرکزدن چقارماکز، اوچرادقلری وقتده حرمت ایتمکده کمچیلك ایله‌مه‌کز. هر نماز صوکنده وکوکل یوفاردیغی وقتلرده آنلر ایچون خیر دعاده اولکز.

١٠ شاگردلر

٧١) هر بر شاگرد، خصوصا اوز مکتبکز شاگردلری ایله گوزل یاشاکز، آنلری طوغمه‌لرکز کبی حساب ایدکز، آنلر ایله یومشاق سویله‌شکز، اوچرادقلری وقتده شادلق ایله قارشولاکز، شادلقلرنی وقایغولرنی اورتاقلاشکز.

٧٢) یمان خلقلر یوغشلی اولدیغندن، بر شاگردك یمان خلقی وارلغنی بیلور اولسه‌کز، هیچ کیمه سیزدرمای کنه آندن آیرلکز.

٧٣) آتالرکز بایلقی یاکه هنری ایله، اوشنداق کیوملرکز، اسبابلرکز ایله باشقه شاگردلره، اوزکزی کوتارمه‌کز، بلکه هر وقت آنلره حرمت وکچیلك اوزرنده اولکز.

٧٤) شاگردلر ایله اولان مجلسکز محبت وعلم مجلسی اولسون. اوشبونك ایچون آنلره کوکل قالدرچق حکایه‌لر،

ادبسز سوزلر سویلمه‌گز، فائده‌سز یرده قچقرشماگز، سو
کوره‌شدرماگز خاطرلرنی قالدره‌چق اشلرده اولنماگز، خصو
قول کوترمکدن صاقلانگز.

٧٥) مکتب نظاملرینه خلاف اولاچق روشده جیولشو
سویلشماگز فائده‌سز اشلر ایله دزسلرگزدن محروم قالما

٧٦) ایبده‌ش شاگردلرگزده کورلمش شیلره قزقماگز آنلر
صورماگز، بیلگز که بیوکلك آلمقده دگل و یرمکده‌در.

٧٧) مکتبدن آیرلدقدن صوك، بر مکتبده کون کچرمکده او
ایبده‌شلرگزی اونوتماگز، آنلرك حقارنی اوته‌مکده کمچیلك ایتما
الك الوغ مرتبه‌لره ایرشدکگز حالده، الك‌توبانلرینه‌ده الوغلانما
بویله اشلر خسیسلك علامتی ایدکنی قویاش کبی کوروب طور

١١ دوست

٧٨) آدم بالاسینك شادلق وقایغو وقتلرنده تایاناچق یری، ف
کوستروب، فائده کوره‌چك اورنی، دوستلری اولاچقدر. اوشب
ایچون دوستلرگزی یاش و باشقه جهتلرده اوزگزه موافق اولنا
کیمسه‌لر آراسندن اختیار ایدگز.

٧٩) دوستلقده کوگللر آراسنده یورمکده اولان ایلچی، قا
وقتلرده بربرینك یاردمینه یتشورگه سبب اولان شی، آراده او
الفتدر. اگرده الفت ایکی طرفك اخلاص ومحبتلرنده بربرینه
اولدقلرندن حاصل اولمش ایسه دائم اولور. وقتلی برفائده‌کو
ایچون گنه اولسه آلدامق اولور، اوشبونك ایچون محبتگزك
اولمقی ایچون طرشگز، هم‌ده دوستلری، کامل و یخشی آدملر آراس
صایلاگز. دینی بتون، عقلی کامل، نسبی اصل، فکری طوغ
ادبی یرنده، اولان کیمسه‌لری طابگز. بویله کیمسه‌لر،
لکگزده دوا، سلامتلکگزده زینت، مشقتلرگزده تایانچ، ب

ساعتلر گزده راحتسزوجی اولورلر. بویله کیمسه‌لر، یراقغه کیتد-کیگزده حال‌گزی رعایه ایدوچی، یاقین طوردیغگزده حقگزده دعاچی اولورلر؛ یاقینده ایرشمك ایله کیسامازلر؛ تارلقغه دوشمك ایله آیرلمازلر، دوستلقلری سوزلرندن آرتق فعل وعمللرنده کورلور، الوغ ایز گولکزنی کچوك حساب ایدرلر. آز ایز گولکز گزی الوغ کوررلر.

٨٠) اگرده درست دوستلر گز اولور ایسه، آنلره محکم یابشگز، اوز گزده شکایت ایدرلك کمچیلك بولندرما گز، آنلری چن کوگل ایله سوگز، آخرتده جیولمق شرطیله، آرا گزی اولمدن باشقه نرسه آیرماسون.

٨١) دوستلق کوسترو چیلرنك جمله‌سی ایله‌ده دوست اولما گز، دشمنلغی واردر دیه گمان ایتدکگز کیمسه‌لرك جمله‌سنی‌ده دشمن حساب ایتمه گز. محبتی صاف اولمغان ذاتلر ایله آرقاداش اولما گز، دوستلغینك درستلکنده شبهه اولان کیمسه ایله دوست اولمقدن، هیچ دوستسز طورمق یخشی ایدکنی اونوتما گز.

٨٢) حاجتلی کیمسه‌لره، دیللری راست وعده‌لی، اخلاص کوگللی دعواسده اولدقلرنده، تجربه ایدوب باقمازدن اللك اشانوب دوست اولما گز، دیل کوب وقتده کوگله خلاف سویلر، احتمال که بویله کیمسه‌لر، بر مقصودلرنی تابار ایچون بویله دغوالرده بولنورلرده، مقصودلری یرینه کلدکی ایله اشلری‌ده تمام اولور.

٨٣) دوستلر گزی شتته ایدرگه آشقما گز، طوغمه وقارنداشلر گز ایله بوزشمقنی ییکل کورمه گز؛ بلکه بو اشلرده بر قدر صبرلی اولگز چونکه آچولانشورغه نیت ایتدکگز کیمسه‌لر ایله آچولانشمای وبوزوشمای، بر ایکی کون قدر صبر ایدوب طورسه گز کوب وقت اولور، بویله نیتك خطا ایدکی آچلورده، صبر ایتدکگز ایچون اوز گز هم شادلانورسز.

٨٤) بیك الوغ سببلر اولمادیغنده دوستلر ایله بوزوشمق

ادبسزلکدر. شونك ایچون آزشیلر ایچون دوستلر گزدن آیرلماگز.

٨٥) هر وقت حرمت کوستروب طورمق، وحقنی رعایه ایلمك سببلی دوستلق کوچلانور. شونك ایچون دوستلرگزه هر وقت یاردمچی وآنلره تایانچ اولکز. انسان بر یالگزی آز اولسه‌ده دوستلری ایله کوب اولور. دوستلر، آغرلق ومشقت کونلرنده یاردمچی اولسونلر ایچوندر.

٨٦) بوزوق کیمسه‌لره قاتشماگز، آنلر یولینه کرمه‌گز، آنلردن اصلاامین اولماگز، چونکه آنلرك الثلذتلی اشلری بوزوقلق ایتمك وآدم اوغللرنی هلاکته دوشرمك اولور. آدم اوغلی آشامای وایچمای طورا آلمادیغی کبی، کوگلی بوزوق اولانلرده اوصاللق ایتمای طورا آلمازلر، وضرر کتورمه‌دکلرنده راحتنوب اویومازلر، اما یخشی بنده‌لر، تمام بونلرك خلافنچه اولور. شونك ایچون یخشی بنده‌لر یوللرینه کرگز و آنلر ایله دوست اولکز.

٨٧) بوزوق کیمسه‌لره قاتشمق بیك ضررلی اولور ایسه‌ده آنلر ایله دشمن‌ده اولماگز، بلکه وقتی کلدکنده یومشاق معامله‌ده بولگز، بوسببلی آنلرك ضررلرندن امین اولورسز.

١٢ یوزادبلری

٨٨) یوز کوکلنك یومشاق ویاکه قاتیغ ایدکنی کوسترمکده اولان کوزگیدر. اوشبو سبب ایچون یوزگز حقنده اعتبارلی اولکز، واوشبو ادبلری رعایه ایدگز!

٨٩) سویله‌شدککز وقت، چیت طرفه قاراب سویله‌مه‌گز، وکوز اوچی ایله باقماگز.

٩٠) چتق یوزلی وقارانغو اولمقدن، یاکه یکللك ومسخره‌لك علامتلری کوسترمکدن احتراز ایله‌گز، بلکه دوست وایده‌شلرگز تارتلمای وایرکنلب هم راحت سویله‌شسونلر ایچون هر وقت آچق یوزلی اولکز.

١٣ کوز ادبلری

٩١) هر نرسه‌یی قناعت کوزیله کورکز، بر کیمسه‌ده الله‌تعالی حضرتینڭ الویرگن نعمتینی کورر بولسه‌کز، کونچیلك ایتمه‌کز. بلکه‌دخی آرتونی آرزو ایدکز. اوزکزه هم‌شویله نعمتلر اولماسی حقنده دعاء ایدکز.

٩٢) فقیر وخسته کیمسه‌لره مسخره‌ئك کوزی ایله قاراماکز، گناه وعیب اشلره تماشا ایدوب طورماکز.

٩٣) قویما یاریقلرندن، پرده آرالرندن، ترزه‌لر وباشقه اورنلردن جیت کیمسه‌لرنڭ خانه‌لرینه، وکورلورگه یارامغان نرسه‌لرگه وکشیلرنڭ یازولرینه، خطلرینه رخصتسز قاراماکز.

٩٤) کتاب یازدیغکز واوقودیغکز وقت کوزکزی بر قاریشدن کیم طوتماکز، تیم ولامپالری صول طرفکزه قویکز، ضعیف یاقتیلرده، ایکندی‌دن آخشام آرالرنده قاراماکز.

٩٥) کوزلرکزی ممکن اولدیغنده هر کون ایرته صابون ایله یووکز، هر وقت صاف طوتکز، یراق وبیك نچکه، یا که قویاش، آی، لامپا کبی آرتق نورلی نرسه‌لرگه قاراب طورماکز؛ آق وقزل توسلرگه اوزاق قاراماکز کوز ایچون ضررسز توسلر، یاشل، کوك توسلردر.

١٤ آغز ادبلری

٩٦) مجلسلرده خصوصا طوی وشادلق مجلسلرنده بولندیغکزده کولمك وعادتدن طش اویون کولکو سویلمکدن احتراز ایدکز، بلکه وقار وصبر اوزرنده آچق یوز ایله اولکز.

٩٧) حسرتلی وآچولی کیمسه یوزینه کولمه‌کز، هم حسرتلی بنده‌لره کوکللرنی باصدررلق شیلردن باشقه سوز سویله‌مه‌کز ٢٠*

٩٨) ممکن اولدیغنده آدملر حضورنده کیکرمه‌گز، الگز ویا که یاولقلرگز ایله پرده‌لمای طوروب ایسنه‌مه‌گز (*) آغزگزی آچوب دیشلرگزی قازیماگز، ایسنه‌دکگز ویوتلله‌دککزده سویله‌گز، بلکه بو وقتلرده یوزگزی بر طرفه یونلدرگز.

٩٩) اگرده ایسنه‌مك ویوتلله‌مك قات قات اولور ایسه، باشقه‌لره راحستزلك ایتمك ایچون مجلسدن چقوب طورگز.

١٠٠) سویله‌دککز وقت آغزگزدن توکرك ساچمه‌گز، اللرگزی هواده یورتمه‌گز، برینك سوزی تمام اولمازدن مقدم سوزه کرشمه‌گز.

١٠١) یرگه وکشیلرگه توکرمك، فاقرمقدن احتراز ایدگز. بلکه بوناك ایچون یانگزده قول یاولقی بولندرگز.

١٠٢) صوغان، سارمساق آشاب، ویا که باشقه شیلر ایله آغزگزی ایسلندرمه‌گز.

١٠٣) هر کون ایرته، خصوصا طهارت آلدیغگز وقتلرده هم آشادیغگز صوگنده آغزگزی یخشی چایقاگز. تش آرا گزده نرسه قالدرماگز، مسواك ایله کامل صافلاگز.

١٥ بورون ادبلری

١٠٤) اللرگز ایله بورونگزی طوتوب اوتورماگز، بارماقلرگز ایله قازنماگز، یالانغاچ اللرگز، ایله‌سگروبده صوگره باشقه شیلره، الگزی سورتمه‌گز، کیوملرگزه سگرمه‌گز بلکه بورون سگرر ایچون یانگزده، کچکنه وپاك یاولق بولندرگز.

١٠٥) آشادقگز وقت بورون سگرمك لازم اولسه بر طرفه بورلوب، داوشسزغنه، یاولقگزه سگرگز، سویله‌شور یا که سلام ویرر وسلام قایتارر ایچون، تمام اولانه قدر صبر ایدگز.

---

*) آغزغه ضررلی میقروبلر کرمه‌سون ایچون، بو یده پرده‌لمك لازمدر.

١٠٦) توجکر دکگز وقت یوزگزی بر طرفه بورگز، هم یاولقگزی یوزگزه طوتگز.

١٠٧) بورونگزی هم آغزگزی، طهارت آلدیغگز وقتلرده صو ایله یووگز. و باشقه وقتلرده بورون یاولقلری ایله تمیزلب، صاف یورتگز.

١٦ قولاق ادبلری

١٠٨) جناب الله قولاقلری فائده‌لی شیلر ایشتمك ایچون یاراتمشدر شونك ایچون آنلر ایله قرآن شریف ومبارك حدیثلر، عبرتلی سوزلر ایشدوب عمل ایدگز: آتا آنا واستاذلرگزنك نصیحتلرنی دکلاگز.

١٠٩) بوزوق سوزلر ایشتمك، عقللره بوزقلق کتورور. شونك ایچون یمان سوزلر ایشتمه‌گز؛ یاشرلوب سویله‌نمکده اولان سوزلری دکلاب یورمه‌گز. هیچ کیمسه‌نك کوکلی ایسه بوکا رضا اولماز.

١١٠) سوز یورتوچیلر وغیبت سویله‌وچیلری دکلاماگز، اگرده بویله کیمسه‌لر، یاش ومرتبه جهتنچه اوزگزدن اولوغلار اولسه، کوزگزی توبه‌ن صالوب تیك طورگز، اوزگز ایله برابر اولسه‌لر، بویله اشلرك مناسب دگل ایدکنی ادب ایله بیان ایدگز، اوزگزدن کچوکلر اولدیغنده، مرحمت اوزرنده منع ایله‌گز.

١١١) ایشتدککز سوزلردن، فتنه‌گه سبب اولاچقلرنی هیچ کیمه سویله‌مه‌گز.

١١٢) ادبسز اورنلره واروب، گناهغه دوشه‌چك روشده‌او یون داوشلرنی دکلاماگز.

١١٣) قولاقلرگزی هر وقت، خصوصا اویقودن قالقدیغگزده تمیزله‌گز، ممکن اولدیغنده بونی تمیزله‌ر ایچون فیل سویاگندن یاصالمش قولاق قازغچی یانگزده بولندرگز.

١١٤) یوزگزی یودیغگزده، قولاقلرگزك ایچ وطشلرنی

۱۱۵) قانیغ داوشلر قولاق ایچون ضررلی بولدیغندن ممکن قدر براق اولکز.

۱۷ ال ادبلری

۱۱۶) کورشمک ایچون النی ویرن کیمسه‌یه اولک الکزی اوزانکز.

۱۱۷) حقکز اولمادیغی شیلره هیچ وقت ال اوزاتماکز و آدملره اذیت ویرمه‌کز، آچق بیلکز که مسلمان کیمسه‌نک الندن دیلندن مسلمانلر سلامت اولورلر.

۱۱۸) خلق حضورنده اللرکز ایله اویناماکز، بارماقلرکزی شارتلاتماکز، آرالاشدرماکز، طرناقلرکزی کیسمه‌کز.

۱۱۹) چیتدن بر کیمسه‌نی چاقرمق اولدیغکزده، اللرکزی صوزوب چاقرماکز، بلکه خلقلره تشویش ویرمازلک روش ایله یواش داوش ایله بیلدرکز.

۱۲۰) یپراق نرسه طوتدیغکز وآشادیغکز صوکنده اللرکزی اعتبار ایله‌یووکز، ویودیغکزده تیولرکزی طوتوب یوشلندرمه‌کز. صوکره یخشیلاب سورتکز.

۱۲۱) ترناقلرکزی اوزون یورتمه‌کز، آستنده اولان کیرلرنی تمیزله‌کز.

۱۸ باش ادبلری

۱۲۲) باشکزی یوقاری کوتارمکده، توبان صالمقده، یاکه بر طرفه بوروب طورمقده عادتدن آرتق ایتمه‌کز. اوقیدیغکز، ویازدیغکز وقتده الکز ایله تایاناماکز؛ خلق حضورنده باشکز وباشقه اعضالرکزی قاشیماکز.

۱۲۳) خلق حضورنده باشکز آچق حالده بولنماکز؛ آولاقده آچق باش اوطوردیغکز حالده کشی کلوب کررلسه کلپوشکزی کییکز، باشکزی اورتکز.

۱۲٤) یای کونلرنده سالچلرکزی ممکن قدرقسقه یورتکز؛ وهر وقتده صابون وموتچالا ایله یووب تمیزله کز، اسسی کونلرده قات قات یووکز.

۱۲۵) باشکزی یودیغکزده یا که غسل ایتدککز صوکنده آچق باش حالکزده صالقن هواغه چقماکز.

۱۹ غسل ادبلری

۱۲٦) غسل ایتدککزده تنکزی یخشی قورتکز وتیزلك اوزرنده کیمکزی کیکز، ویا که یاتوب تنکزی قزدرکز، تنکز صالقن وقتکز، ویا که اوشوب طوردیغکز ویا که تیرله‌دککز وقتکزدن باشقه وقتلرده صالقنراق صو ایله غسل اینه کز.

۱۲۷) صالقن صو ایله غسل ایتدککزده بر مینوتدن آرتق یوانماکز، هم تنکزی قاتیغ اوماکز. بلکه یومشاقلق ایله گنه یووکز، هم تنکزی سورتمای بلکه کیم ایله بورکانوب، یاتکز، صوکره بر آز مدت یورکز، یا که تن قزدرلق برر تورلی خدمت ایدکز وحرکتله‌نکز، بونلر اولمادیغنده تنکز تمام قورغانغه قدر بر نرسه یابنوب یاتوب طورکز.

۲۰ یورمك ادبلری

۱۲۸) یوردککزده بدنکزی طوغری وتوز یورتکز، ضرورت اولمادیغنده آرتق آشغوب ویا که آقرن یورمای، بلکه عادت اوزرنده‌گنه یورکز.

۱۲۹) شهرلرده یوردککزده اورام اورتاسدن دگل بلکه بر چیتدن یورکز، قارشو کلوچیلر اولدیغنده اوك طرفکزدن کیدکز، آردکزه یا که یاق یاقلرکزه قاراب یورمه کز، زیرا بو شیلر احمقلق علامتیدر. بلکه کوزکز آلدکزده اولسون.

۱۳۰) ضرورت اولمادیغنده طوقتاب طورماڭز، قارشو كلنلرڭ یوزلرینه كوز طولدروب باقماڭز، آنلره قاغلماڭز، ناگاه طغزلق اولور ایسه اوڭ طرفده طوقتاب اورن بوشادیغنی كوتڭز.

۱۳۱) نه یرده اولسه‌ده، ضعیف وعاجزلر اوچرادیغنده الڭزدن كلدكی‌باردمدن محروم ایلمه‌ڭز، خصوصا آور نرسه‌لر كوتاروب كلنلره یولنی ایركن ایدڭز.

۱۳۲) قچقرشوچیلر ودعوالاشوچیلره اوچرادقڭزده، آرالرینه كرمه‌ڭز، بلكه بر طرفدن قاچوب كیتڭز.

۱۳۳) طوغریلغنه قزغوب، قاروبچراق یوللره كرمه‌ڭز، یوللرڭ طوغروسی طوغری‌دگل، بلكه یخشی وصاف هوالی اولانی طوغریدر، بونی ایسه هیچ وقتده اونوتماڭز.

۱۳٤) طغزلق وقتلرده، كیسه‌لرڭز وساعتلرڭزی وباشقه شیلرڭزی یخشی صاقلاڭز.

۱۳٥) ضرورت‌اولمادیغنده شمسیه(زونتیك)لرڭزی كوتارمه‌ڭز، كوتاردكڭزده هم كوزڭزی قاپلاماڭز.

۱۳٦) دوست وبلشلر اوچرادیغنده حرمت ایله سلام ویرڭز، اگرده آنلر الك ویرمشلر ایسه حرمت ایله قایتارڭز، بیوك ذاتلر اولدیغنده كچوكلك كوستڭز، اگرده رضا اولورلر ایسه اللرنی وبڭز (لكن شهرلرده، بازارلرده، وتورلی مذهبلر كوب یرلرده ال اوبمك مناسب دگلدر).

۱۳۷) اورامده یوردكڭزده آشاماڭز، حاجت ایچون اوطورمه‌ڭز، بوشیلر تربیه‌سزلك علامتیدر.

۱۳۸) بیوك ذاتلر، سزڭ ایله سویله‌شوب یوررلر ایسه، آنلرڭ صول طرفنده وبرابر اولارق یورڭز.

۱۳۹) الوغ كشیلر ایله خانه‌لره، یاراخود وواغونلره كردكڭز وچقدیغڭز وقتلرده، یول كوسترمك ایچون آنلرڭ آلدندن یورڭز.

١٤٠) بر کیمسه‌یه ضرر کتورمك، شریعت وادبه خلاف اشلری اشله‌مك ایچون بر آدوم اولسون یورمه‌گز.

٢١ تیمر یول وپاراخود ادبلری

١٤١) پاراخود وتیمر یول ایله سفر ایتمك اولدیغگزده سفر وقتلرنی بیلگز. ووقتی کلمازدن یارم ساعت الك حاضر اولگز، خلقلر ایله طغزلاشماگز، نرسه‌لرگزی ترتیب ایله اورناشدرگز، یولداشلر ایله ملایم اوتورگز وآنلر ایله ادب اوزرنده اولگز هیچ کیمه یمان سوز سویله‌مه‌گز، هیچ کیمنی مسخره ایتمه‌گز وهیچ کیمه التفاتسزلق ایتمه‌گز. سزلك ایله سویله‌مك هوسنده اولوچی کیمسه ایله ادبلره رعایت ایتدککز حالده سویله‌شگز، لکن دین ومذهب نزاعلری چقارمق هوسنده اولانلره عذر بیان ایدگز. چونکه بو کبی نزاعلردن هیچ وقت فائده چقماز.

١٤٢) پاراخودده اوتوردیغگزده، پاراخودك اسمنی وقانغی شرکته‌یا که کیمه منسوب اولدیغنی، وتیمریول آرباسنده اوتوردیغگز آربانك نومروسنی بیلگز. اشیاگز اونودلوب قالور، ویا که برر سبب ایله اوزگز قالور اولسه‌گز تیلغرام ویرمیه واشیاگزی تاپمیه قولای اولور.

١٤٣) صوك منزلنی اوتدککزده، اشیالرگزی جیوب باغلاگز، وهیچه کیسه‌لك ایدکنی خاطرله‌گز. آربا وپاراخود توقتاب یتمازدن الك چقماگز.

٢٢ اویقو ادبلری

١٤٤) اویودیغگز وقت طبیعت نظامنه موافق اولارق کیچه‌ده اویوگز، یوز توبه‌ن یاکه چالقان یاتمای بر یانگز اوزرنده یاتگز، چونکه اولگی ایکی‌تورلی یاتمق قورقنچ دوشلر کوررگه سبب اولور.

١٤٥) اویقو وقتلرگزنی بر قدر عادتہ صالگز، طوقز ونهایت اون ساعتدن قالمای یاتوب، بیش ویا که آلتی ساعتدن قالمای قالقگز. اویقوگز کامل اولدیغندن صوك یاتماگز، ولازم اولان اویقوگزنیده قالدرماگز، چونکه اویقو قالمق هضم ضعیفلگنی وعقل خستهلگلرنی واخیرنده جنونلك پیدا ایدر.

١٤٦) اویقو وقتی قارنلره بیش، واوتوز یاشندن یوقاری اولانلره آلتی ساعت تقدیر ایدلدکی حالده، یاشلره سکز وبیك یاشلره اون ساعت اولمق اوزره تقدیر ایدلور.

١٤٧) اویودیغگز وقت اوستگزه برشی یاپوب، صالقندن صاقلانگز. وهوا یورمکده اولان یرلرده ویووش اورنلرده یاتماگز، توزهلرنی آچق قالدرماگز.

١٤٨) ضرورت اولمادیغنده بر بولمهده بیك کوب اولارق اویوماگز واویودیغگز یرده ساجکلر وگللر بولندرماگز. قایغو ویا که بیك شاد وقتلرگزده اویوماگز.

١٤٩) اویودیغگز وقت تسار کیملرگزی صالگز، قسقان یرلری بوشادوب، قان یورمکدن منع ایلماز روشده ایدگز.

١٥٠) اویودیغگزدن الك وصوك، اویقو بولمهلرینك توزهلرنی آچوب هواسنی یاگارتگز.

٢٣ مجلس ادبلری

١٥١) خلق حضورنده ادب ایله هم اوزگزه لائق اولان اورنلره اوتورگز، حرمتلی وبیوك ذاتلر اولدیغنده آنلرك اورنلرینه حرمت ایدرك بر آز یراق اوتورگز، مگرده یانلرینه یتوب اوتوروغه محتاج اولنسه یا که اوزلری بیورر اولسهلر، اول وقتده یانلرینه اوتورگز.

۱۵۲) اورندقلره اوتوردیغکزده یاتما کز ، بر طرفه آشما کز. و آیاقلرکزدن برسنی ایکنچسی اوستنه قویما کز، یرگه تیمه کز، او ینا ما کز.

۱۵۳) سویله وچی اولدیغنده یخشی دکلا کز. کشی داوشندن اوستون داوش کوتارمه کز، ضرورتسز کولمه کز، مجلسه لائق دگل روشده سویلمه کز، سویلاوچینک سوزنی اوزمه کز؛ مجلسده اولانلرنک حرمتلرنده کمچیلک ایلمه کز.

۱۵۴) خلق قاشنده الک محبتسز کیمسه، مجلسده اوز اوزنی الوغ کوروچیدر. شونک ایچون اوز اوزکزی باشقه لردن الوغ حساب ایتمه کز، اوز درجه کزی بیلمکدن غافل طورما کز.

۲٤ آشامق ادبلری

۱۵۵) آشارغه اوتوردیغکزده اک الک الکزی یوو کز و یخشی سورتکز.

۱۵٦) اوزکزدن الوغ کیمسه لر اولدیغنده آنلردن مقدم اوتورما کز.

۱۵۷) آش یانده نرسه لر ایله اویناما کز، بلکه ادب اوزرنده اولکز، تمام تویمازدن الک توقتا کز.

۱۵۸) دستمالنی تزلر کزه قویکز (بعضیلر کوکرککه قویمقنی درست کوره لر) آشدن بیلک یراق، یا که بیک یاقین اولما کز، کورشیلرکزه تارلق ایتمه کز، بر نرسه گه تایانما کز، بلکه طوغری اوتورکز. و آشادیغکز وقت بر آز بوگلوکز.

۱۵۹) باشلادیغکزده بسم الله اوقوب، اونک الکز ایله تناول ایدکز، تمام اولدیغنده الله تعالی گه حمد ایتکز.

۱٦۰) زور زور آلما کز، آشقما کز، یخشی چاینه کز، قول و کیملرکزی بویاما کز، تاباقدن اوزکز ایچون نرسه صایلاما کز، باشقه لرنک آشادقلرینه باقوب طورما کز، قومسز اولما کز، کوب

آشارغه عادت ایتمه گز، آشدن میلگز قایتمادیغی حالده طوفتا گز، بو شیلرڭ سلامتلك ایچون فائده‌سی کوب ایدگنی اوزگزده بیلورسز.

١٦١) گل فکرگزی آشامق ایچون صرف ایتمه گز، بلکه قصدگز ترکلك ایدر ایچون آشامق اولوب، آشامق ایچون ترکلك ایتمك اولماسون.

١٦٢) سویله‌شوب آشالغان آش یکل سگدکی (هضم اولندیغی) ایچون، قچقرشو سوز اولچاشدرودن باشقه، یعنی ادب ایله گنه سویله‌شگز.

١٦٣) الگزی تاباقغه باطرماگز، هم آشقه بویاماگز.

١٦٤) تمام پشمگان یمشلری آشاماگز، اسسی وقتلرده مایلی آشامقدن صاقلانگز.

١٦٥) وقتلی آشارغه عادتلنگز، وقتی کلوب‌ده آشامغه آرزوگز اولماز ایسه کوچلنوب آشاماگز، آشادیغگز وقت کیملرگز تار وقسان اولماسون، اوشنداق الوغ قایغولی وشاد وقتگزده بر آز اولسه‌ده صبر ایدگز.

١٦٦) آغزگزه آلمش شیلری تمام چاینه گز، آشقماگز، آرتق اوزاقغه‌ده صوزماگز، بلکه یکرمی واوتوز دقیقه آراسنده تمام ایله گز، آشادیغگزدن ایکی ساعت اوتمای طوروب اویوماگز وبیك آغر اشلر اشله‌مه گز.

١٦٧) نـه قدر الوغ یا کلشی اولسه‌ده، آش حضورنده هیچ کیمی شلته‌لمه گز وهیچ کیمی غیبت ایتمه گز.

١٦٨) آشدن صوڭ، قول وآغزلرگزی صابون ایله بیك یخشی یووگز، دیش آرالرندن نرسه قالدرماگز، ممکن اولدیغنده اویقولامای بر آز یاتوب طورگز.

١٦٩) بعض حیوانلرڭ ایتلری، آدم اوغلینڭ کوڭلنی بوزدیغی، دشمنلق، اوچ آلمق آچو پیدا ایلمك، یا که یوره کسزلك

کتورمك کبی اثر ایتدکاری ایچون ممکن قدر اولن طعاملری اختیار ایدکز.

١٧٠) ایت آشامغان قوملر، باشقه‌لره نسبت ایله سلامت وقوتلی هم شاد وهمتلی اولدقلری ایچون وباش وقتده هر نرسه‌گه عادت ایتمك ممکن اولوب، یاشده‌عادت ایدلمگان شیلری استعمال ایدرگه نفس هیچ بر زمان مجبور اولمادیغی ایچون، ایت آشامازغه یاشلککزده عادت ایدکز، جان ایه‌سیلك کوزندن یاشی آقدیغی حالده، چالوب‌ده قاینـار قزانغه صالوب، ایتی پشروب آشامای طورمقده آدم اوغلی ایچون الوغ گناه اولماسه کرك.

٢٥ ایچمك ادبلری

١٧١) آشادیغکز وقت ایچمك اولسه‌کز، آغزکزده اولانی یودوب بتورگان صوڭ ایچکز، ایچدکدن صوڭ کیمکز یاکه الکز ایله دگل، بلکه آغزکزنی دستمال ایله سورتکز.

١٧٢) سلامتلك ایچون (کوب اولماز شرطیله) صاف صو مرتبه‌سنده هیچ شی اولمادیغی ایچون صاف صو ایچمیه‌عادت ایدکز. لکن کول‌وایسلنگان، یاکه‌بوزلی‌وقارلی‌صولر ایچمکدن‌صاقلانکز، آشادقدن ایکی ساعت اوتمای طوروب، هم اویقودن قالقدیغکز ساعت ایله وتیرله‌دککز صوکنده صالقن صو استعمال ایتمه‌کز.

١٧٣) سوت، قهوه، چـای، لیمون صولری ایچارگه موافق شیلردر.

١٧٤) اگرده یخشی اولور ایسه، سوت الوغ وکچوکلر ایچون عضی بکل اولان ایچملکدر.

١٧٥) قهوه، اگرده سوت ایله ایچلسه، معده‌گه فائده وهضم‌گه وت ویرر، لکن اسسی مملکتلره مناسب بر ایچملکدر.

١٧٦) چای، کوب اولماز شرطیله، صالقن مملکتلرده فائده‌لی

ایچملکدر معده‌گه قوت ویرر. حسرت ایله بدنلری ضعیفلنمش کیمسه‌لره یاردم ویرر.

۱۷۷) لیمون صولری اسسی کونلرده فائده‌لی ایچملکدر.

۱۷۸) ایشتمك، ایسنه‌مك کورمك، قوتلرینی ضعیفلندردکی وصولشنی تارایتدیغی، اشتهانی هم بتوردگی ایچون اصلا تما کو ایچمه‌گز.

۱۷۹) ماللری خراب ایتدکی، اولوم گه سبب اولاچق خسته‌لکلری کتوردکی ایچون، ایسرتکچلرك هر تورلیسندن بیك صاقلانگز، و بولری استعمال ایدن کیمسه‌لر ایله حتی دوست و بلش اولماگز.

۲۶ ضیافت ادبلری

۱۸۰) قوناق چاقراسی اولدیغگزده، عرف وعادت اوزره بر قدر وقتلر ایرته‌رك خبر ایدگز.

۱۸۱) قوناقلری آچق یوز وحرمت اوزرنده قارشو آلگز، وهر کیمی یرلو یرینه اوتورتگز.

۱۸۲) نه‌قدر لذتلی اولسه‌ده، آشلرگزی مدح ایتمه‌گز، قوناقلری آشار ایچون قستاماگز، (بریا ایکی مرتبه ادب اینه گنه ایتلور ایسه بلکه ضرر اولماز) قوناق ایدوچینك وظیفه‌سی ایسه قوناقلر حضورینه آش کتورمك اولوب، آشامق وآشاممق قوناقلر اختیارنده‌در.

۱۸۳) قوناقلرك هر بری ایله آز اولسه‌ده یانلرنده بر مقدار اوتوروب سویله‌شگز، کتدکلری وقت شادلق کوستروب، ایسانلشوب ورحمت ایتوب قالگز.

۱۸۴) قوناقغه چاقرلدیغگز وقت، بیلگولنگان وقتدن بر آز دقیقه‌لر متقدم وارگز. یورت ایه‌سی ایله شادلق اوزرنده قارشو اولگز.

۱۸۵) ممکن اولدیغنده اوزگزه مناسب کیمسه‌لر یانلرینه اوتورگز مجلس هم آشامق ادبلرینی کامل ایله‌گز، هر نه‌قدر سومه‌دکگز طعام کلور ایسه‌ده سومه‌دککزی بیلدرمه‌گز، آشلرك کوزل اولمادیغندن

بحث ایتمه‌گز، اشتها گز اولانلرنی آشا گز، اولمادقلرنی ادب اوزرنده قایتارگز، بولوب آلماگز.

١٨٦) آش تمام اولوب، اللر یوولدیغنده رحمت اوقوب ایسانلشوب قایتوب کیتیگز.

١٨٧) مجلسه حاضر اولمقدن برر مانع اولدیغنده، وارا آلمادیغگزی بیلدروب، خبر بیارگز.

١٨٨) بر کیمسه‌یه واردیغگزده ایکنچی برینك مجلسندن و آشلرینك لذتلی اولمادیغندن و یاکه باشقه عیبلرندن سوز سویله‌مه‌گز.

١٨٩) چاقرلمادقگز کیمسه‌لرك مجلسلرینه وارماگز.

١٩٠) آش‌وطوی‌مجلسلرنده باشقه‌لر ایله کونله‌شوب، حالگزدن آرتق مال اسراف ایتمه‌گز.

١٩١) وقت آلتون اولدیغی ایچون، بر ساعتدن زیاده وقت اسراف ایدلمك لازم‌اولاچق مجلسلره وارماگز و باشقه‌لرك عمرلرنی اسراف ایده‌جك مجلسلری هم ترتیب ایتمه‌گز.

٢٧ زیارت (١)

١٩٢) قارنداش و یاقین دوستلرگز کلدکنده آچق یوز ایله قارشو آلوب کورشگز، لائق اولان اورنلرینه اوترتوب حاللرنی صورگز، کیتدکلرنده ایسانلشوب قالگز، ارده کلوچیلر الوغ کیمسه اولور ایسه حرمت اوزرنده رحمت ایتوب قالگز.

١٩٣) زیارت ایچون کلمش کیمسه‌لره، اویقوده یاکه اوده یوق، دیه خبر ویردرمای، نیچك اولسه‌ده اوزگز قارشو آلورغه طرشگز.

(١) بوزنده ذکر اولنان زیارتدن باشقه دخی بر رسمی زیارت‌وار درکه مأمورو بیوك توره‌لر ومرتبه اهللری آراسنده اولور. بونك ایسه اوزینه مخصوص ادبلری اولوب، اربابی قاشنده معلومدر.

۱۹٤) زیارت ایدن کیمسه‌لره زیارتلرنی قایتارگز.

۱۹۵) یازو یاکه مطالعه ایله مشغول اولدیغگز وقت، زیارت ایدن کیمسه‌لر، «سزلره آغر کلماز ایسه شغلمی تمام ایدرایدم» دیه رخصت صوروب، شغلگزی بترگز، وصوگره آنلر ایله مشغول اولگز.

۱۹۶) یوز، قولگز نوزانلی، وکیملرگز کرلی اولدیغی حالده، یاکه یغمور واش وقتلرینه مخصوص اولان کیملرگز ایله هیچ کیمی زیارت ایتمه‌گز، وزیارت ایچون آنلره قارشو اولماگز.

۱۹۷) زیارته کندکگز وقت، خانه صاحبنه ایکی اوچ مرتبه یه قدر اوزگزنك وارلقگزی بیلدرگز، همیشه‌ده بر خبر اولماز ایسه قایتوب کیدگز.

۱۹۸) شهرلرده اولان کیمسه‌لری زیارت ایتدکگز وقت، ایشکلرنده، خبر ایتمیه مخصوص قویلمش شیلری ایله، آرالرنده بر آز طوروب، اوچ مرتبه خبر ایدگز. اما ترزه طوغروسینه کلوب، یاکه نه یرده، اولسه‌ده بر یرده طوقتاب تیك طورماگز.

۱۹۹) واردیغگز کیمسه‌نك اوده یوق ایدکی خبر ویرلدکده، کلدککزی بیلدرمك ایچون،زیارت کاغدگزی ویروب قالدرگز.

۲۰۰) واردیغگز یرده هر نه قدر ایشك آچق ایسه‌ده، خبر ایتمای طوروب کرمه‌گز.

۲۰۱) قبول ایدلدکگز کیمسه‌یه آچق یوز ایله لائق روشده سلام ویرگز، اگرده بر کمسه ایله سویله‌شمکده یاکه شغلده اولسه، اشی تمام اولدیغنی کوتوب، بر طرفده اوتورگز، صوگره قسقه‌لق اوزرنده یومشگزی بیان ایدگز.

۲۰۲) زیارت ایدلمش کیمسه، اوقومقده یاکه یازمقده ایسه، نه اوقودیغنی ونه یازدغنی صورماگز.

۲۰۳) زیارتدن مقصود، بر کیمسه‌نك او ایچنده اولان

حاللرنی بیلمك اولمای، بلکه مجرد بر دوستلق کوسترمکدر. شونك ایچون وار دیغکز کیمسه‌نك اشیالرني تفتیش ایلمه‌کز، کتابلرني یازولرنی آقتارماکز، الحاصل اوز اسمکزه اولمایان مکتوبلری الکزه آلماکز (آراده کامل دوستلق اولان کیمسه‌لر، بلکه بو حکمدن مستثنی اولا بیلورلر).

٢٠٤) زیارت، گوزل بر عادت ایسه‌ده، عرف وعادت طشنده کوب ایلمه‌کز، شهرلرده اولان کیمسه‌لرك، ایرته ساعت سگزدن الك و کیچ ساعت طوقزدن صوك، هم خصوصی اش و چای وقتلرنده زیارتلرینه کتمه‌کز.

٢٠٥) اوقومق واوقوتمق ایله مشغول اولان‌شاگردلر ومعلملر، اوشنداق کانتوراوحکمه‌لرده‌مشغول اولان‌یازوچی‌وخدمت‌ایدوچیلرك هم سودا ایدوچیلرك، شغل وقتارنده زیارت ایتمه‌کز، وشغل وقتلرندن باشقه‌ده هم یانلرنده اوزاق اوطرماکز.

٢٠٦) وعده قویدیغکز کیمسه‌یه وقتنده وساعتنده وارکز. کوتدرمه‌کز. ناگاه بر رمانع‌ظاهر اولور ایسه واقعه‌دن خبر بیلدرکز.

٢٠٧) سفرده اولان دوستلرکزه مکتوب ایله‌حاللرنی بیلگرتکز، کندیکزه یازارلر ایسه جوابنی ویرکز. مکتوبلره جواب ویرمگان دوستلری لطیف صورتده شلته ایتمك ممکندر.

٢٨ خسته‌لره زیارت

٢٠٨) قارنداشلرکز ودوستلرکزك خسته‌لندکلرندن خبر آلدیغکز ایله حاللرنی صورمایه وارکز. ناگاه خسته‌لك آغر اولدیغندن،ویا که‌یاننه کرمك‌طبیبلر طرفندن‌منع ایدلدکندن، کورمك مناسب اولماز ایسه، یا که راحتسزلندرمك لازم کلور اولسه، اول وقت حالنی، خانه‌ده اولانلردن صورمقله قناعت ایدکز.

٢٠٩) عیادەیە واردیغڭزدە، خستە یاننده اوزون مدت اوطرما ڭز، کوڭلنه آغر کلەجك ویا قایغولی سوزلری سویلەمەڭز.

٢١٠) خستەلگنه سبب اولاچق شیلردن صاقلانمادیغی ایچون شلتەایلەمەڭز، بلکه ممکن قدر شکایتلرنی دڭلاڭز. کوڭلنی راحتلندرڭز، باطرلاندرڭز، صبره دعوت ایدڭز، قورقوتماڭز، آز کونلردن شفا تاباچغنی امیدلندرڭز، وسلامتلکی ایچون دعاء ایلەڭز.

٢٩ تعزیه ادبلری

٢١١) قایغو کلن کیمسەیه تعزیەیه، یعنی قایغوسنی یکللندررگه طرشڭز: بویله قایغولره صبر ایتمیه ترغیب ایدڭز، صبر ایدنلره وعدەایدلن ثوابلری خاطرینه کتورڭز، «أنالله...» آیت کریمەسنی اوقوڭز.

٢١٢) یاقنلرڭزدن بری وفات اولدیغنده اهلنه تعزیه ایدڭز. حسرتلرنی اورتاقلاشڭز. جنازەسینه وارڭز، اشلرنی برگه کورڭز.

٢١٣) تعزیه وقتده قایغولی اولوب کورلڭز وقایغونی بیلدررلك کیملرڭزی کیبڭز، کولمەڭز، اویناماڭز، قایغودن باشقه سوز سویلەمەڭز، قایغو علامتی دگل اشلرنی اصلا اشلەمەڭز.

٣٠ کییم ادبلری

٢١٤) کییم کیمك طوغرسنده کامل اعتبار اوزرنده اولڭز. کییم کیمکدن مقصود، صالقن وقزولقدن صاقلانمق هم خلقلره کورکام کورلمکدر. شونڭ ایچون اوشبوڭا موافق اولوب، کییم ایچون آرتق باباق ایله عمر اسراف ایتمەڭز.

٢١٥) کییملرڭزی صاقلاب وپاك روشده کیبڭز، تیرایسی کلمەسون ایچون کولمك واشطانلرڭزی آلماشدروب طورڭز. خلقغه کورکام هیئت اوزرنده کورلڭز، چونکه اوست باشڭز تربیەسز اولور ایسه، خلقلر، یالقاولقڭز وپچراقلقڭز ایله حکم ایدرلر، اوشنداق عادتده بیارله طورغان توکلرنی تنده یورتمەڭز.

لکن ساچلرگزی ومیقلرگزی زینتلب عمر اوزدرماگز. بوشیلر عقللی اولمق علامتیدر.

۲۱۶) کیملری برقدر بهالی اولسه‌ده، قارامقده تکلفسز، اما اوزاق توزوچه‌ن اولان شیلردن صایلاگز. توسی گوزل چداوی آز اولان کیملری صایلامق، دنیا علمنی بیلمك علامتیدر.

۲۱۷) حالکزه لائق دگل، درجه‌گزه موافق دگل یا که وقتینه مناسب دگل، کیملری کیمه‌گز.

۲۱۸) موده سوبله‌مه‌گز، موده ایشتمه‌گز، موده ایله عمل ایتمه‌گز، موده ایله بیلش اولماگز. موده ایسرتکچ ویا که اوطش اویندن بر نوع اولوب، آکا مبتلا اولان کمسه، کندیسی هلاك اولمای طوروب، آندن آیرلا آلماز.

۲۱۹) کیملك آلدیغکزده، نرسه‌لرك حقلری ایله عمرلرنی برابر کتوروب حساب ایدگز، وقانغیسی ارزان اولاجق ایسه شونی اختیار ایدگز.

۲۲۰) هرنه‌قدر مباح زینتلرده ضرر یوق ایسه‌ده کیملرگزه خوشبوی توگوب یورمه‌گز، بلکه تنکزی کیمکزی پاك یورتورگه عادتلنکز.

۲۲۱) کییم کیمك طوغروسنده اوزگزه ایش دگل خلقلره، صایصقان کبی ایارمه‌گز.

۲۲۲) کیملرگز ایله مدحلنمه‌گز. کیملری کمالت حساب ایتمه‌گز. باشقه‌لرك کیملرینه مسخره کوزی ایله قاراماگز، خلق حضورنده کیملرگزه قاراب طورماگز، کوکلی کیبه‌ك ایله طولی کمسه‌نك طشی یغالك اولمه‌سنده برمعناده یوق ایدکنی، هیچ وقت اونوتماگز.

۲۲۳) بیاك قسقان وبیك اینکن کیملری کیمای، بلکه باشنی فزودن آیاقلرنی صالقوندن صاقلارروشده اولان کیوملری اختیار ایدگز.

٣١ سویله‌شمك ادبلری

٢٢٤) سویله‌شدککز وقتده آرتق قچقرماکز، آرتق آقرنده سویلماکز. دیشلرکزنی قسماکز بلکه گوزل وقسقه هم آچق سویله‌کز.

٢٢٥) دیلکز ایله ایرنلرکزی یالاماکز، دیشلرکز ایله طرناقلرکزی اوزمه‌کز، بویله ایتمك ادبسزلکدر.

٢٢٦) دیل آدم بالاسینك کوکلنده اولان آچو، مرحمت، یومشاقلق، قاتیلق کبی شیلرنی آچوب ویروچی؛ علم وادب‌هم معرفت کبی‌شیلرنی کوستروچی اولان اعضاسیدر. شونك‌ایچون دیلکزی راستلقدن باشقه نرسه ایچون قوزغاتماکز، تربیه‌سز سوزلر سویله‌مه‌کز. انسانك سلامتلکی دیلنی صاقلامقده ایدکنی اونوتماکز.

٢٢٧) آرتدروب سویله‌مه‌کز، امااصلایالان سویله‌مه‌کز،غیبت ایتمه‌کز، سوز یورتمه‌کز، بیلمدککز شیلری سویله‌رگه کرشمه‌کز، بر کیمسه سوز باشلادیغنده تمام ایتمازندن الك‌ گرچه آخری‌سزه معلوم اولسه‌ده قویوب کتمه‌کز. بو ایسه آدمچیلکدن محروم اولمق علامتیدر.

٢٢٨) بر کیمسه‌نك یاگلش سویله‌دکنی بیلدککزده «یاگلش سویله‌یورسن، یاکه بیله‌یورسن» دیمه‌کز. بلکه طوغریلقنی خاطرینه کوچ کلماز صورتده یومشاقلق اوزرنده کوسترکز.

٢٢٩) یاگلش سویله‌دککز معلوم اولدیغنده «خطاء ایتدم» دیمکدن عارلنمه‌کز. سوزکزك خطاء ایدکی باشقه‌لر طرفندن کوسترلدکنده، خطاء دگل ایدکنی یختنی بیلور اولسه‌کز، قاتیغ صورتده‌قارشو طورمای‌وقچقرشمای، ادب اوزرنده جواب ویرکز، سوزکزك طوغری ایدکنی، داوش قوتی وآچو ایله دگل، بلکه یومشاقلق ودلیل قوتی ایله اثبات ایدکز.

۲۳۰) عام مجلسلرده آدم تننده اولان عیبلر حقنده سویله‌شمه‌گز، بر کیمسه حقنده اولان سوزی، باشقه‌لردن کوچروب اولسه‌ده، حکایت ایتمه‌گز.

۲۳۱) باشقه‌لره فرصت ویرمای بتون وقتی سزگه سویله‌ب کچرمه‌گز، کوکلگزی دیل آردندن دگل، بلکه دیلگزی کوکل آردندن یورتگز، آدمچیلك سوزده دگل، بلکه عملده ایدکندن غافـــل اولماگز.

۲۳۲) بیوك کمسه‌لره خطاب ایدرگه طوغری کلدکده، „حضرتگز جنابگز، ذات عالیگز، سز" کبی حرمت سوزلری استعمال ایدگز.

۲۳۳) اوزگزی وبالالرگزی غنه سویله‌ب عمر اوزدرماگز، ایارچینلرگزی مدح ایتمه‌گز؛ آتا بابا، نسل وقبیله هم استاذلرگز ایله مدحلنمه‌گز، انسان اوغلی کندیسی کمالتدن محروم اولدیغی صوکنده، هیچ طرفدن کمالت کلمیه‌چگنه محکم اعتقاد ایدگز.

۲۳٤) برشیٔ صوردقلرنده هر نه قدر خوش وقتکز اولمازسه‌ده ادبلی جواب ویرگز، صورلمش شیٔ الگزده یا کوکلگزده اولماز ایسه عذر کوسترگز. سوزگزی فایتارمقنی اوتنوچی اولدیغنده تکرار سویله‌گز، اوزگز، تکرار سویله‌نمیه محتاج اولدیغگزده „ینه‌دن سویله! دیمه‌ای، بلکه: „مرحمت ایدوب، دخی سویله‌ر ایسه‌گز. بلکه آکلار ایدم" روشنده یومشاق سوزلر استعمال ایدگز.

۲۳۵) باشقه‌لرك سوزلرینه، یخشی آکلامازدن مقدم: „درست شویله!" یا که „یوق اویله دگل!" دیمك کبی سوزلر ایله جواب ویررگه آشقماگز.

۲۳٦) فکرگزی اظهار اینمك اولدیغگز بحثلری، الك مقدم گوزل آکلاگز، صوکره ادب اوزرنده کرشگز، اوز فکرگزه اوزگز حیران قالماگز، سوز سویله‌دکگزده آند ایتمه‌گز. اوز فکرینه حیران اولمق، نادانلر عادتی، آند ایتمك و „بو سوزنی

درست سویله‌یورم» دیمك یالانچیلق علامتیدر.

۲۳۷) بر کیمسه‌یه قارشو سویله‌رگه مجبور اولدیغگزده: «یوق آلای دگل، بلکه بویله!» دیمك کبی، عوام سوزنی استعمال ایتمای: «سز سویله‌دککز چه‌ده اولا بیلور، لکن بن، بویله دگلمی دیه ظن ایدییورم، یا که «بنم فکرمه بویله کلور» مثالنده کوکللی سوزلر استعمال ایدگز، تمام بیلمدککز نرسه‌لر حقنده، باشقه‌لر ایله قچقرشما گز.

۲۳۸) ضرورت اولمادیغنده، حسرتلی خبرلر سویله‌مه گز، ادبسز سوزلری حکایت بوللو اولسون آغزگزه آلماگز وذمه‌گزه امانت ایدلمش سوزلری فاش ایتمه‌گز (سر صاقلامق عقللی کیمسه‌لره مخصوص اولان کمالتدر).

۲۳۹) هیچ آدمه لعنت ایتمه‌گز، قهر دعاء ایله‌مه‌گز، وهیچ کیمی سوکمه‌گز، وهیچ کیمه طعن، بهتان ایله‌مه‌گز، حاجت اوته‌دککز وقت سویله‌شمه‌گز، مؤمن وباشقه کیمسه‌لری قورقتما گز، اوچونجی کیمسه وار ایکان، ایکیگز، یاشرن سوز سویله‌مه‌گز، اوصال اش آردندن یوروچیلره یول اوگره‌تمه‌گز، جناب اللهك بردیل وایکی قولاق ویرمکده، ایشتمش شیلرك یالگز یارمنی‌غنه سویله‌رگه تیوش ایدکینه اشارت وار ایدکندن غافل اولما گز.

۳۲ ریاضت ادبلری

۲۴۰) ریاضت، قاعده‌سیله اولدیغنده، فکری اویاندرر، قان یورمه‌سینه یاردم ویرر، هضمی یخشیلاندرر، سگرلری قوتلندرر، اشتها وتن‌حرارتنی آرتدرر، ذهن آچار، مطالعه هم فهمگه رغبت ایتدرر، اوشبونك ایچون آوللرده اولدیغگزده یورت وفرلرده اولان خدمتلری ایتگز، آتلره بنوب یورگز، صوغه دوشوب یوزگز، قوش داوشلرنی دیگلاگز، قول آیاق، سگر وباشقه تامرلرگزی حرکتسز طوتماگز، شهرلرده اولدیغگزده بعض وقتلرده اولسه باغچه‌لره

وار گز، تاغ اوستلرينه چقگز. صو بويلرنده ياشل اولن اوستلرنده، اورمان وئەرەمە بويلرنده يورگز، گوزل هوالر ايسنه گز، كوك يوزنده اولان زنگار توبه وبولوطلردن عبرت آلگز.

٢٤١) جاى كونلرنده ايرته طورگز، ممكن اولديغنده تاك وقوياش چقديغى وقتلرده، اولرك طشنده اولگز، دنياده يارادلغان لطيف شيلردن، موكلى داوشلردن عبرتلنگز، الوغ وبيوك اولان جانلر دنياسندن اوشبو طغز هم‌ده بيك طغز وبيك مشقتلى اولان دنياغه بر ايكى كونلك مسافر اولارق كلدككزى اونوتماگز.

٢٤٢) رياضت صوگنده صو ايچمه گز، وبر ايكى ساعت وقت اوتماى طوروب، آشاماگز وآشاديغگز صوك هضم ايدلماى طوروب رياضت ايله‌مه گز، رياضت ايچون گوزل هوالى يرلرى صايلاگز.

٣٣ دين ادبلرى

٢٤٣) هرنرسه‌نى بارايله‌مش وبزلرى گوزل صورنده يارادوب عقل نعمتى احسان ايله‌مش اولان مرحمتلى الله‌تعالى حضرتينه اخلاص اوزرنده قللق ايدگز، آتاآنا واستاذلرگزدن آرتق محبت اوزرنده بيورقلرنى يرينه كتورميه طرشگز.

٢٤٤) قللق ديمكدن كون اوزون نماز اوقومق وذكر ايتمك، ياكه جميع اشلرنى برطرفه قويوب مسجد وتكيه‌لرده ياتمق، وياكه زيارتلره يورمك، ديه آگلاماى، بلكه جناب اللهك بيورديغى يول اوزرنده اوستده اولان بورچلرى اداء ايتمك، خلق ايله گوزل معامله‌ده بولنمق، رحمتلى وشفقتلى اولمق هم گناهلردن صاقلانمق ديه آگلاگز، وشويله عمل ايدگز.

٢٤٥) جناب رسول‌الله كتوردگى مبارك اسلام شريعتنه، كندى أيكز ايله بر حرف آرتدرماگز وبر حرف كيمتمه گز؛ بر حرف

آرتدران وبر حرف كيتمكده اولان ذاتلره اصلا يارمه گز. سعادت ايسه خالص شريعتده‌در، بونی هر وقت خاطر گزده طوتگز.

٢٤٦) كيسملر گزی، تنلر گزی، كر وپچراقلردن پاكله‌دكگز كبی كوكلگزی هم نفاق، آلدامق كينه، حسد، آچو، ظلم كبی بوزوق خلقلردن پاك ايدگز.

٢٤٧) جناب اللهه شكر ايتمك والله‌تعالی‌نك اخلاصلی بنده‌لريله بربره جيولوب الفت واتحاد پيدا ايتمك نيتيله نمازلری ممكن قدر جماعتله اداء ايدگز.

٢٤٨) روزه طوتديغگزده، نفسنی تربيه‌ايتمك صبره عادتلندرمك، فقير ومسكينلر حالنی تجربه ايتمكی نيت ايدگز.

٢٤٩) مالگزدن زكات ويردكگزده، جومردلغه عادت ايتمك، سارانلق كبی بوزوق خلقدن نفسنی صاف ايله‌مك، فقيرلری شادلندرمق، كبی ايزگی نيت ايدگز.

٢٥٠) اسلام قارنداشلريله طانشلق ايله‌مك، مشقتلره عادتلنمك، سياحت ايدرك عبرتلنمك نيتی ايله فرض اولان حج سفرينه كيدگز،

٢٥١) پيغمبرلر، (آنلره الله‌تعالی‌نك صلوات هم سلامی اولسون) خلقلری حق يوله دعوت ايدر ايچون الله‌تعالی حضرتندن يبارلمش، وجمله‌سی‌ده جناب الهك حق ايلچيلری وگناهدن پاك بنده‌لری اولديغندن جمله‌سنی چن كوكل ايله سوگز.

٢٥٢) مبارك دينمز، بودنيادن آخرته واراچق طوغری يولمز، حسرت وقتلرنده آستينه كروب صغناچق يرمز، مشقتلرده راحت كوره‌چك ياردمچيمز، جمله‌فورقولرده اميدايده‌چك‌اورنمز اولديغندن؛ هر وقت آنك اوزرينه محكم يابشگز.

٢٥٣) ثواب وعذابلر، فائده وضررلر، جمله عمللرمزه اولاچق جزالری، اولگی وصوگغيلرك عمللرندن بزه هر وقت‌خبر ويروب طورمقده اولان حق مرشدمز، قرآن شريفك، حق ومبارك كتاب

ایدکینه محکم اعتقاد ایدکز.

٢٥٤) دنیانك الك آغر ساعتی اولان اولم ایسر کلگی حالنده، الملری یکل ایتمکده اولان شریف اسلام دینمزه، آزاو دیشلرکز ایله یابشوب، هر بر سوز واشکزده جناب اللهه تقوالق اوزرنده اولکز.

٢٥٥) آخرت الوشلرندن محروم قالمق استه‌مز ایسه‌کز، ایزگو بنده‌لر یولیله یورکز، شبهه‌لی وتهمتلی کمسه‌لره یار اولماکز، بوشی نفسکز. آغر اولماسون دیور اولسه‌کز آلدکزده اولم دینلمش نرسه‌نك کوتوب طور دیغنی اونتماکز.

٢٥٦) خلقلردن گیزلی طوتاچق شیلری، جناب اللهدن صورماکز؛ وجناب اللهك رضا اولمیه‌چق شیلرنی خلق ایله معامله ایتمه‌کز.

٢٥٧) مسجد وعبادتخانه‌لره کردککزده ادب اوزرنده کروب، الله‌تعالی حضرتینه توبه وتوفیق ایله دعاء ایدکز، ومسجد حرمتنی یباره‌چك شیلردن صاقلانکز.

٢٥٨) اشلرکزنك خیر اولماسنی جناب اللهدن صورکز، کوکلکز یوقاردیغی ومبارك وقتلرده دین ودنیا کرکلری خصوصا اوزکز وبالاکز وجمله ذریاتکز، قارنداشلرکز، واستاذلرکز وسزلردن دعاء صورمش کیمسه‌لرکز ایچون ایمان ایله دنیادن کیچمك حقنده دعاء ایله‌کز.

٢٥٩) جمله حاجتلرکزی جناب اللهك کندیسندن طوغر صورکز، دعاء ایلمك ایچون بیلمادککز دیللرده اولان دعاءلقلری اوقومای، اخلاص کوکلکز ایله بیلدککز دیل ایله صورکز، وجناب الله ایله ایکی آرایه اولك وترکلردن هیچ کیمی واسطه قویماکز ونذر ایتمه‌کز، فلان شیخ حرمتینه دیه صورمقدن زنهار صاقلانکز، احتمال که خلقلرك «ولی» «تقدیرلرده تصرف ایدوچی» دیه گمان ایلمش ذاتلری جناب الله حضورنده- رحمتدن سورلمش بر کیمسه اولا بیلور.

٢٦٠) رسول اکرم طرفندن خبر ویرلمادیکی حالده، هیچ کیمنك سعادتنی وشقاوتنی ایله شهادت ویرمه‌گز.

٢٦١) کندی اعتقادگزی واعمالـگزی رسول اکرم یولینه موافق ایدرگه طرشـگزده، باشقه‌لر ایله مشغول اولمه‌گز، هیچ کیمی «بدمذهب» «فرقه ضاله» و «کافر» دیه سویلمه‌گز، دیلـگزی بو یله شیلره عادتلندرمه‌گز.

٢٦٢) جناب اللهنك بیورمش فرضلرنی قویمه‌گز، منع ایدلمش اولان شیلری یاننده یورمه‌گز. عالملری حرمتلی طوتـگز، هر وقت کوکلـگزی توزوك یورتـگز، کوکل توزوك اولسه بتون بدن هم توزوك اولور.

٢٦٣) قرآن شریف اوقولدیغنده، هر نه قدر معناسنی کامل بیلماز ایسه‌گزده، جناب اللهنك سوزلری دیـه، والو غلامق اوزرنده دکلاگز، چیتلره قارانمه‌گز، ال کیوملرگز ایله اوینامه‌گز.

٢٦٤) قارتلغـگزدن مقدم اولان یاشلك کونـگزی، خسته‌لـکدن الك سلامتلکـگزی، فقیرلـکدن الك بایلغـگزی، شغلدن مقدم ایرکنلك ساعتلرنی، وفات اولمازدن مقدم ترکلك کونلرگزی، غنیمت بیلوگز.

ذیـــل

بو رساله‌ده یازلان نصیحتلرك بعضیلری الوغ کیمسه‌لره تیوشلی اولسه‌ده، سوز مناسبتی کلدکندن آره‌ده یازلدی. قزبالالرك اوزلرینه خاص اولان نصیحتلر، ایکنچی جزءده یازلور.

شعر

فخذ بعلمی ولا ترکن الی عملی * ینفعك وعظی ولاتضررك اوزاری

ان الرجـال کاشجار لها ثمر * فاجن الثمار وخل العود للنار

رضاء الدین بن فخر الدین.